

3.15 Etologické pozorování

Účastníků	1-30
Fyzická náročnost	II - procházení, pozorování ve stoje/v kleče/v sedě
Psychická náročnost	IV - nutnost soustředění při pozorování, záznam, analýza pozorovaných skutečností
Autoři	Vojtěch Marek, Šárka Látalová
Počet uvádějících	1
Čas na realizaci	90 minut
Čas na přípravu	10 minut
Prostředí	Zoologická zahrada/obora
Rozdělení	do dvojic či trojic

Cíle

- Vyzkoušet si reálnou metodu pozorování životních projevů živočichů prováděnou mnoha úskalími (objekt pozorování se skryje, neprojevuje se, všimne si pozorovatele a reaguje na něj...).
- Otestovat vlastní pozorovací schopnosti.
- Ověřit pochopení dříve získaných teoretických informací z oblasti etologie.
- Aplikace těchto informací v praxi.
- Porovnání vnímání jedněch projevů alespoň dvěma pozorovateli.

Sdělení

Máme-li základní povědomí o etologii a projevech různých typů chování u zvířat, tak není natolik obtížné i v časově relativně krátkém pozorovacím úseku najít a zanalyzovat specifický projev chování a jeho význam.

Metody

Pozorování v terénu, diskuse, prezentace výsledků pozorování.

[Metody a formy](#)

Klíčové kompetence

- Komunikace v mateřském jazyce je rozvíjena:
 - komunikací v rámci pozorovatelského týmu, interpretace pozorovaných jevů do textové podoby.
- Schopnost učit se je rozvíjena:
 - aktivním nácvikem využití teoretických poznatků získaných v rámci přednášky v praxi.
- Smysl pro iniciativu a podnikavost je rozvíjena:
 - preference a aktivní pozorování vybraných druhů živočichů.

Forma a popis realizace

Pozorování chování živočichů prováděné dvojicemi či trojicemi pozorovatelů v zoologické zahradě či oboře zakončené prezentací vypořizovaných údajů a diskusí nad nimi.

Uvedení

Příprava

Protože místem konání závěrečné aktivity je areál zoologické zahrady, je více než vhodné být s dostatečným předstihem domluven s vedením zoo na případných mimořádných službách, rozhodnou-li se jich realizátoři využít (např. vyjednat vstup do běžně nepřístupných prostor, sjednat besedu s ošetřovateli zvířat, absolvovat výukový program nabízený samotnou zoologickou zahradou apod.). Minimálně je vhodné se ujistit, zda bude možné uskladnit věci žáků nepotřebné pro pozorování někde v prostorách zoo a zda zahrada nabízí možnost jednotného stravování pro daný počet osob (v případě volby oběda v areálu).

Z metodického hlediska se zoologická zahrada jeví jako ideální řešení pro etologické pozorování v rámci větších měst, kde by kolikrát doprava k místům s výskytem divokých zvířat mohla zabrat velké množství času. Rovněž jistota v podobě vnitřních expozic a velké akumulace zvířat na jednom místě a tedy možnost pozorování živočichů i v případě špatného počasí vyváží fakt, že se nejedná o přirozené prostředí zvířat (ačkoli i v zoo lze najít divoká zvířata a u některých živočichů nemusejí být rozdíly mezi chováním v přírodě a v lidské péči nijak veliké; jako příklad se nabízejí bezobratlí, ryby, terarijní živočichové a další).

Ač se to zdá být banalitou, realizátoři by neměli zapomínat na formuláře k pozorování, psací potřeby a také tvrdé desky jako podložku pod papír pro zaznamenávání observace.

Realizace

Po přesunu do areálu zoo, uskladnění věcí a případném obědě realizátor shromáždí žáky na vybraném místě v areálu, kde aktivitu zahájí a později také ukončí. Je důležité zvolit místo se správnou polohou – mělo by být snadno k nalezení, aby jej žáci příliš dlouho nehledali po uplynutí časového limitu, a také by z něj měly být lehce dosažitelné pokud možno všechny expozice zoo.

Realizátor naváže zmínkou o etologické přednášce s tím, že nyní se žáci převtělí do role vědců a budou pozorovat vybraného živočicha a analyzovat v rámci vědeckého týmu jeho chování. Týmy budou dvou- či tříčlenné (preferují se tříčlenné, ale v případě celkového počtu nedělitelného 3 se doporučují tříčlenné týmy doplnit o dvoučlenné, nikoli čtyřčlenné týmy); žáci nejprve dostanou šanci je vytvořit sami, v případě, že je do půl minuty nevytvoří, zasáhne uvádějíci a složení družstev určí. Poté realizátor zadá úkol:

„V týmu si vyberte nějakého živočicha, který vás zajímá, máte k němu vztah, nějak vás zaujal, nebo je pro vás neznámý a chcete se o něm něco dozvědět. Tohoto živočicha pozorujte nepřetržitě nejméně 30 minut v kuse a pečlivě zaznamenávejte jeho projevy. Po skončení pozorování v týmu vyhodnoťte na základě absolvované přednášky, co dané projevy znamenaly. Sejdeme se na tomto místě za 1 hodinu a budeme navzájem prezentovat své výsledky.“

Uvádějíci mohou na základě zkušeností získaných s žáky za dva dny činnosti sledovat vybrané účastníky a kontrolovat jejich činnost; mohou též udělat kolečko po areálu, aby sami viděli, jak týmy pracují, případně provádět vlastní pozorování živočichů. U žáků je touto aktivitou rozvíjeno několik kompetencí: musejí projevít smysl pro iniciativu a podnikavost rychlým a účelným výběrem pozorovaného druhu, schopnost učit se a aplikovat teoreticky nabyté vědomosti při analýze pozorovaných jevů; při tom také rozvíjejí dovednost komunikovat v rodném jazyce, protože názory na výklad se mohou nejen v rámci týmu lišit.

Je dobré (i když ne nezbytně nutné), aby každý tým pozoroval odlišný druh živočicha; ze zkušenosti se týmy po areálu rozptýlí tak, že se nesejdou dva u stejné expozice. Bude-li však aktivita provozována ve výrazně menším areálu, než je brněnská zoo, kde byl program realizován, je vhodné už při vysvětlování úkolu zadat žákům nějaká omezení (např. maximálně dva týmy u jedné expozice apod.).

Po uplynutí časového limitu se třída s uvádějíci sejdou na předem určeném místě (v případě delšího zdržení týmů je můžeme zkontrolovat např. zkontaktováním pomocí mobilního telefonu) a přistoupí se k prezentaci výsledků pozorování. Prezentováním žáci opět rozvíjejí schopnost komunikace v rodném jazyce, nejen holým předkládáním faktů, ale i věcnou argumentací, proč dané projevy vyhodnotili právě jimi vykládaným způsobem. Při prezentaci vždy jeden ze zástupců týmu přednese důležité informace a výstupy týmu: „Pozorovali jsme tlupu paviánů. Někteří členové se během pozorování krmili, což spadá do potravního chování podmíněného látkovou výměnou. Velký samec vyhnal jiného z vyvýšeného místa, kde se pak usadil – projev teritoriálního a sociálního chování. Jedna samice vybírala jiné z chlupů lupy – projev komfortního a sociálního chování. Zaznamenali jsme i hravé chování mláďete s matkou – mláďe se snažilo lapit matčin ocas.“ Necháme týmy vystupovat v libovolném pořadí, pouze v případě „zamrznutí“ a neochoty určíme tým, který předloží své výsledky. Každému družstvu věnujeme přibližně 3 minuty času; je vhodné se každého týmu doptat alespoň jednou doplňující otázkou na způsob, jakým přišli ke svým výsledkům.

Uzavření

Po odprezentování všech pozorování jednotlivých týmů je vhodné shrnout několika slovy aktivitu i působení žáků za celé dva dny programu (viz poslední přímá řeč v oddíle obsah). Je možno se zmínit, že by mohlo být zajímavé pozorovat očima etologa také lidské chování – k odkazu můžeme použít aktivitu Živočišná přitažlivost absolvovanou již dříve; opět tím upozorníme na spojitost člověka se zvířaty. Lidským chováním se ovšem zabývá psychologie. Jde také o poslední možnost žáky upozornit na některý v průběhu dvou dnů programu se vyskytující problém nebo nešvar či se vyjádřit k nějakému tématu, protože celý program touto aktivitou již končí.

Poznámky

Etologické pozorování je do programu zařazeno z několika důvodů: předně aby si žáci uvědomili, že observace je stále jedna z nejdůležitějších metodik vědy. Dalším důvodem je přimět žáky přemýšlet nad zvířaty v zoo jinak, než jak byli doposud zvyklí, nabourat jejich stereotyp a pak také konfrontovat jejich čerstvě nabyté teoretické znalosti s realitou – sami si vyzkoušejí, jak obtížné může být vyhodnocení tak komplexních projevů, jako jsou projevy chování u živočichů, a zařadit je do předem připravených kategorií. Rovněž výzva v podobě možných rozdílných názorů v rámci týmu na pozorované jevy není zanedbatelná. Posledním důvodem byla snaha rozvíjet prezentační dovednosti žáků, jejich argumentační a explanační schopnosti během závěrečné prezentace výsledků.

Variantní podoby aktivity

Možnou obměnou je kratší pozorování jednoho objektu všemi žáky, společné vyhodnocení s komentářem a společná pochůzka po vybraných expozicích zoo s určitými druhy, o kterých se z úst kvalifikovaného průvodce (realizátora, je-li dostatečně erudovaný, případně domluveného externisty, např. pracovníka zoo) žáci dozvědí nejen etologické zajímavosti. Zkušenost však potvrzuje vyšší efektivitu prvního způsobu, a to z mnoha důvodů:

- vybrané expozice nemusejí zaujmout všechny žáky,
- nejsou brány v potaz jejich osobní preference,
- role studentů je pasivnější,
- faktických informací přichází velké množství během krátkého časového úseku,
- informace jsou povětšinou neprovázané a tudíž obtížněji zpracovatelné,
- vlastní pozorování je příliš krátkodobé,
- některé expozice neumožňují plnohodnotné zapojení všech žáků najednou.

Vzhledem ke snaze přiblížit participantům skutečnou etologickou metodiku a zapojit při tom i jejich vlastní priority a zájmy je preferována první varianta aktivity.

Pomůcky a materiál

Položka	Počet	Popis
1	30	Pracovní list k pozorování
2	30	Tužka

Přílohy

Obsahové přílohy

#	Soubor	Popis
003.15.01	Etologické pozorování - pracovní list.docx	Záznamový arch pro etologické pozorování
003.15.02	Etologické pozorování - pracovní list.pdf	Záznamový arch pro etologické pozorování

Metodické přílohy

#	Soubor	Popis
---	--------	-------

From:

<https://www.mscb.cz/> - **MSCB**

Permanent link:

<https://www.mscb.cz/skolam/zvirata/aktivita/15/3>

Last update: **2020/11/26 14:10**

